

ETKİN BİR VATANDAŞIM / OLAYLAR VE SONUÇLARI

SOSYAL BİLGİLER

Sosyal bilimler insanla ilgili her türlü konuyu inceleyen, elde ettiği sonuçları aksi ispatlanana kadar doğru kabul eden, bunu bir bilim havasında yapan çok geniş bir alanın adıdır. Bu alanın içine tarih, coğrafya, antropoloji, arkeoloji, siyaset bilimi gibi konular girmektedir. Sosyal bilgiler ise, sosyal bilimlerin elde ettiği verilerin ilköğretim düzeyine indirgenmiş hâline denir. Sosyal bilgiler bireylere vatandaşlık, tarih ve hukuk bilinci kazandırır. Sosyal bilgilerin yararlarını şu başlıklar altında özetleyebiliriz.

Sosyal Bilgiler;

- ❖ Toplumunu oluşturan bireylerin etkin ve üretken bir vatandaş olmasına katkı sağlar.
- ❖ Ailesine, ulusuna, vatanına, Atatürk devrim ve ilkelerine bağlı, özverili, iyi vatandaş olarak yetişmemize katkı sağlar.
- ❖ Yaşadığımız çevreyi, yurdumuzu ve dünyamızın özelliklerini tanımamıza yardımcı olur.
- ❖ Yakın çevremizin ekonomik değerlerini ve ulusal kaynaklarını tanımamıza yardımcı olur.
- ❖ Çevreyi koruma ve iyileştirme bilinci kazandırmaya yardımcı olur.
- ❖ Sorumluluk alma, yardımlaşma ve beraber çalışmayı alışkanlık hâline getirmeye yardımcı olur.
- ❖ Toplumdaki bireylerle sosyal ilişkiler kurmamıza yardımcı olur.
- ❖ Bireylere vatandaşlık, tarih ve hukuk bilinci kazandırır.

Örnek 1

Sosyal bilgiler eğitimi alan bir bireyin aşağıdaki davranışlardan hangisini yapması **beklenmez**?

- A) Toplumsal sorunlara duyarlı olması
- B) Toplumun değerlerine saygı duyması
- C) Başkalarının haklarını ihlal etmesi
- D) Beylerin farklılıklarını hoşgörü ile karşılaması

SBS – 2010

Çözüm

Örnek 2

Yeni geldiğim bu okulda kendimi uzun süre yabancı hissettim. İnsanlarla konuşmakta zorlandım. Yanlış yaparım korkusuyla hiçbir şey yapamıyordum. Öğretmenlerim ve arkadaşlarımdan desteğiyle okula alıştım.

Ayşe

Ayşe'nin yaşadıkları aşağıdaki sosyal bilimlerden hangisinin inceleme alanına girer?

- A) Sosyoloji
- B) Psikoloji
- C) Hukuk
- D) Ekonomi

DPY – 2015

Çözüm

Sosyal bilgiler dersinde ülkemizin, cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün hayata geçirdiği ilke ve inkılaplar sayesinde sosyal, kültürel ve ekonomik olarak kalkındığını öğrendim. Genç nesiller olarak bizlere de görevler düştüğünü öğrendim. Yanda cumhuriyetle birlikte eğitim alanında yaşanan değişimi anlatan fotoğrafları görüyorsunuz.

Cumhuriyet Öncesinde okullar

Cumhuriyet Dönemi'nde okullar

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşlarıyız. Peki, cumhuriyet ne demektir, vatandaş ne demektir? İşte ben bu kavramların anlamlarını da sosyal bilgiler dersinde öğrendim. Sadece bu kavramları mı? Tabii ki hayır. Ayrıca insan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laik, cumhuriyet kavramlarını da bu derste öğrendim. Ülkemizde demokrasinin yerleşmesi konusunda da fikir sahibi oldum. Yanda ülkemizde kadınların haklarını elde etmelerine ilişkin fotoğraflar yer almaktadır.

Kadınlar, cumhuriyet ile iş hayatında etkin hâle geldiler.

Kadınlar, seçme ve seçilme hakkı ile siyasi hayatta yer almaya başladılar.

Örnek 3

Dilek Hanım aldığı cep telefonunun arızalı olduğunu anlayınca ürünü geri vermek istedi. Mağaza telefonu geri almadığı gibi parayı da iade etmedi.

Bu durumda Dilek Hanım'ın yapması gereken davranış aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Valiliğe şikâyet mektubu yazmalı
- B) Emniyet birimlerine haber vermeli
- C) Mağaza sahibine sorununu anlatmalı
- D) Tüketici sorunları hâkem heyetine başvurmalı

DPY – 2011

Çözüm

OLAY NEDİR?

Meydana gelen ya da ortaya çıkan hâl, iş veya duruma **olay** denir.

Olayların Çok Boyutluluğu

Yaşadığımız olayın birden fazla nedeni ve sonucu olabilir. Çevremizde meydana gelen bir olay, yaşamın birçok alanını içine alan etkilerde bulunabilmektedir. Bu duruma olayın çok boyutluluğu denilmektedir.

Örneğin erozyonun başlıca nedeni, toprağı koruyan bitki örtüsünün yok olmasıdır. Bunun yanında; arazinin eğimi, toprağın yapısı, yıllık yağış miktarı, iklim faktörleri, bitki örtüsü, toprak ve bitkiye yapılan müdahaleler gibi çeşitli nedenler de erozyonda etkili olmaktadır.

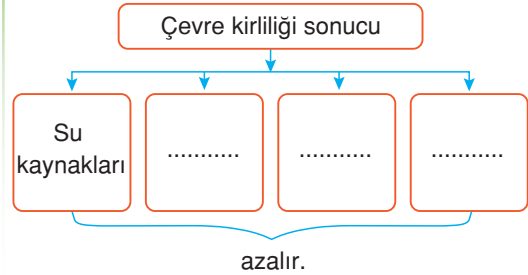
Örnek 4

Çevremizde yaşanan bazı olaylar, sonuçları itibarıyla doğada çok boyutlu olumsuz etkilere sebep olabilmektedirler.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisinin doğaya olumsuz etkisi daha azdır?

- A) Naylon poşetlerin doğaya atılması
- B) Çevremizdeki ormanların tahrip edilmesi
- C) Kırmızı ışıkta geçen sürücünün kaza yapması
- D) Şehirlerde hava kirliliğinin üst sınır değerlerini aşması

DPY – 2014

Çözüm**Örnek 5**

Şemada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Canlı çeşitliliği
- B) Temiz hava
- C) Toprağın verimi
- D) Ekonomik kayıplar

Çözüm

Batıkent Ahmet Hamdi Tanpınar İlköğretim Okulu, Doğada yok olması yıllar süren naylon poşete karşı savaş açtı.

Doğada 800 Yıl Kalıyor

Stand görevlilerince, alışverişlerde kullanılan veya içine çöp konulan plastik torbaların karada en az 800 yıl, denizde 400 yıl kaldığı belirtildi. Zamanla kimyasal değişime uğrayan atıkların doğayı kirlettiği, dolaylı olarak canlıları etkilediği vurgulandı. Birçok ülkenin plastik torba kullanımını yasakladığı, kâğıt veya bez torba kullanımını teşvik ettiğine dikkat çekildi.

Uygulamalı çevre eğitimi projesinin koordinatörü, "bez torba dikimini velilerle iş birliği yaparak gerçekleştirdik. Alışveriş merkezinde satışa da çıkarılan bez torbaları renkli kumaşlardan yaptık. Amacımız vatandaşların dikkatini çekebilmek. Merak edenler gelip, bize soru soruyorlar. Burada ne yaptığımızı anlamaya çalışıyorlar. Ankara'da 15 okul bu proje üzerinde çalışıyor. Bu proje Ankara İl Çevre Müdürlüğü ile Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü arasında gerçekleştirildi. 5 Haziranda çalışmalar tamamlanacak. En sonunda, dereceye giren okullar ödüllendirilecek." dedi.

Örnek 6

Fotoğrafta gösterilen çevre kirliliğinin insan yaşamı üzerindeki olumsuz etkileri arasında aşağıdakilerden hangisi **gösterilemez**?

- A) Solunum sistemi hastalıklarına neden olur.
- B) Yeşil alanlar yok olur.
- C) İnsan ve çevre ilişkisi bozulur.
- D) Devletin sağlık giderleri azalır.

Çözüm

1. Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz.

	D	Y
a. Yakın çevrede olan bir olay sadece oradakileri değil herkesi etkileyebilir.		
b. Sosyal bilgiler dersi tarihimizi, kültürümüzü öğrenmemizi sağlar.		
c. Sosyal bilgiler dersi sayesinde geçmişte yaşananlar ile gelecekte yaşanacaklar arasında bağlantı kurabiliriz.		
d. Canlıların gelişim evrelerini sosyal bilgiler dersinde öğreniriz.		
e. Sosyal bilgiler dersinde farklı dilleri konuşmasını öğrenebiliriz.		

2. Aşağıdaki kutucuklar içinde yer alan kelimelerle boş bırakılan yerleri doldurunuz.

	eşitliği	farklı	vatandaşlık	olay	nedeni
a.	Bir olayın sonucu diğer bir olayın ..... olabilir.				
b.	..... çok boyutlu olabilir.				
c.	Sosyal bilgiler dersi kişilerin ..... bilincini kazanmalarına yardımcı olur.				
d.	Sosyal bilgiler dersi kadın-erkek ..... ve bu konuda toplumsal bilinç oluşmasını sağlar.				
e.	Olaylar karşısında verdiğimiz tepkiler birbirinden .....dır.				

**YAZILI
ÇALIŞMASI**

1. Olayların çok boyutluluğunu bir örnekle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Sosyal bilgiler dersinin yararları nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Olayların çok boyutluluğu ne demektir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Olay nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Atatürk'ün sosyal bilgilere verdiği önemi hangi kuruluşlara açmasından anlıyoruz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Sosyal bilgilerin alanına giren bilim dalları hangileridir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.

Meydana gelen, ortaya çıkan duruma olay denir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bir olay değildir?

- A) Atatürk, 1932'de Türk Dil Kurumunu kurmuştur.
- B) Atatürk, 1938'de Dolmabahçe Sarayı'nda vefat etti.
- C) Türkiye'nin ihracatı bu yıl artış gösterdi.
- D) Sınıfımızdaki öğrenci sayısı 20 tanedir.

2.

Sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerimizin bize ne gibi faydaları vardır?

Yukarıdaki yazılı sorusuna hangi cevap verilebilir?

- A) Her olayda insan faktörü etkilidir.
- B) Her olayda insan faktörü etkili olmayabilir.
- C) Sadece ekonomik konularla ilgili olaylarda insan faktörü etkilidir.
- D) Hiçbir olayda insan faktörü etkili değildir.

3.

Toplumdaki her birey yaşanan olaylardan farklı biçimlerde etkilenebilir. Çünkü insanlar farklı duyu, düşünce ve kişilik özelliklerine sahiptir. Sizin yaşadığınız bir olay sadece sizi değil ailenizi, akrabalarınızı, arkadaşlarınızı ve çevrenizdeki insanları da etkilemektedir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Olayların sadece bir kişiyi etkilediği
- B) Olayların hep aynı olduğu
- C) Olayların sonuçlarının birçok kişiyi etkilediği
- D) Olayların herkes tarafından aynı şekilde yorumlandığı

4. Bir öğrenci aşağıdaki bilgileri okuyor. Okunan bilgi doğru ise “☺” işaretini, yanlış ise “☹” işaretini çiziyor.

1 Sosyal bilimler yaşadığımız çevrenin ve dünyanın özelliklerini kavramamıza katkı sağlar.

2 Sosyal bilimler insana hayatı öğretir.

Buna göre, öğrenci sırasıyla hangi işaretleri çizer?

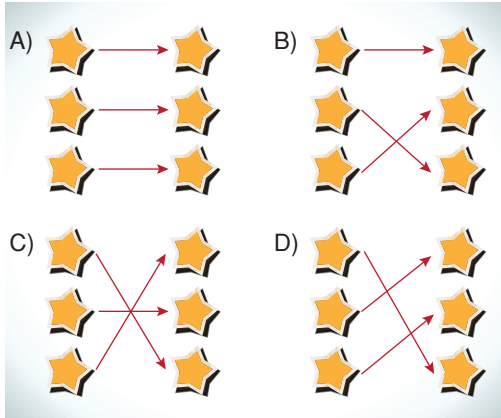
- A) ☺ ve ☺
- B) ☹ ve ☹
- C) ☺ ve ☹
- D) ☹ ve ☺

KONU
TESTİ

5. Melek, sosyal bilgiler ile ilgili bazı kavramları ve bu kavramların açıklamalarını aşağıdaki gibi yazıp bunlar arasında eşleştirme yapmak istiyor.

Coğrafya	Geçmişimizi bilmemizi, milletimize bağlılığımızın artmasını, geçmişte yaşanan hatalardan dersler çıkarmamızı sağlar.
Tarih	Çevremizle iyi ilişkiler kurmamızı sağlar.
Psikoloji	Ülkemizi ve dünyayı tanımamızı, iklim, bitki örtüsü ve yer yüzü şekilleri hakkında bilgi edinmemizi sağlar.

Buna göre, Melek kavram ve açıklamaları doğru eşleştirdiğinde aşağıdaki şekillerden hangisini elde eder?

6. Aşağıda yazan konulardan hangisi sosyal bilgiler dersinin kapsamı içerisinde yer almaz?

- A) İnsan hakları
B) Atatürk ilkeleri
C) Türkiye'nin coğrafi özellikleri
D) Hücrenin yapısı

7.

Sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerimizin bize ne gibi faydaları vardır?

Sorusunun cevabı aşağıdakilerden hangisi **olamaz?**

- A) Ülkemizi daha yakından tanımamızı sağlar.
B) Sahip olduğumuz hakları ve bunları nasıl kullanacağımızı öğretir.
C) Vatandaş olarak görev ve sorumluluklarımızın farkında olmamızı sağlar.
D) Canlıların gelişim evreleri hakkında bilgilendirir.

8.

Ülkemizde trafik kazalarının sürücülerden, hava şartlarından ya da kullanılan araçlardan kaynaklanan pek çok sebebi vardır. Ancak nedeni ne olursa olsun kazalar maddi ve manevi kayıplara sebep olur. Bu kazalarda insanlar hayatlarını kaybeder ya da sakat kalabilirler.

Buna göre:

- I. Yaşanan trafik kazalarının pek çok nedeni olabilir.
II. Yaşanan olayın sonucu pek çok insanı etkileyebilir.
III. Yaşanan olayın maddi ve manevi kayıpları olabilir.

Yargılardan hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) I, II ve III

ROLLERİMİZ

DÜŞÜNELİM

İnsanlar, neden topluluk hâlinde bir arada yaşarlar?

Birden fazla bireyden meydana gelen birliğe **topluluk** adı verilir. Kısaca topluluk, insanların toplanması demektir.

İnsanlar topluluk hâlinde yaşamasalardı ne olurdu? Bu soruya yüzlerce cevap verilebilir. Bu cevaplardan belki de en önemlisi: "İnsanlar bugünkü ulaştığı seviyeye ulaşmazdı." olurdu.

İnsanların bir araya gelmesiyle **grup** ve **kurum** dediğimiz topluluklar meydana gelmiştir. Şimdi grup ve kurum kavramlarını inceleyelim.

Grup

İnsanların ortak bir amaç için bir araya gelerek yaptıkları iş bölümüne **grup** denir.

İzcilik kulübü, bir gruptur. Çünkü kulüpteki öğrenciler arasında bir amaç birliği vardır.

Örnek 1

İnsanların ortak ihtiyaçları, istekleri ve amaçları vardır. İnsanlar bu ihtiyaçlarını daha rahat karşılayabilmek için çoğu zaman gruplar oluştururlar.

Aşağıdaki atasözlerinden hangisi, grup ve gruplardaki dayanışmayı önemseyen bir anlam taşımaz?

- A) Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
- B) Birlikten kuvvet doğar.
- C) Her koyun kendi bacağından asılır.
- D) El ele vermeyince taş yerinden kalkmaz.

Çözüm

Örnek 2

Ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelen insan topluluğuna ne ad verilir?

- A) Birey
C) Kalabalık
- B) Kurum
D) Grup

Çözüm

GRUPLARIN ÖZELLİKLERİ

- ❖ Grubu oluşturan bireyler arasında amaç birliği vardır.

NOT

Örneğin sokakta yürüyen insanlar bir grup değildir. Çünkü sokakta yürüyen insanlar arasında bir amaç birliği yoktur.

- ❖ Uzun süreli değildir.
- ❖ İşleyişleri kanunlarla belirlenmemiştir.

KURUM

İşleyişleri kanunlarla belirlenmiş gruplara **kurum** adı verilir. Kurumlar uzun süreli gruplardır. Kurumlar genelde toplumun temel ihtiyaçlarının karşılanması için devlet tarafından kurulurlar.

Gruplar

Spor
takımı

İzci
kulübü

Sınıf
arkadaşları

Kurumlar

Aile

Okul

Kütüphane

Örnek 3

Aşağıdaki kurumlardan hangisi farklı bir amaca hizmet eder?

A)

Üniversite

B)

Lise

C)

Ortaokul

D)

Nüfus müdürlüğü

Çözüm

Örnek 4

Yukarıda verilenlerden kaç tanesi, grup oluşturur?

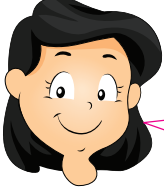
A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

Çözüm

İnsanların üyesi olduğu grup ya da kurumlarda belirli rolleri vardır. Rol, bir işte bir kimsenin üzerine düşen görevidir. Örneğin, aile içindeyken çocuk; okuldayken, öğrenci; spor takımındayken, oyuncu rolündeyiz. Yani rolümüz, içinde bulunduğumuz gruba veya kuruma göre değişebilir, çeşitlilik gösterebilir.

Okulda,

- ❖ Öğrenci,
  - ❖ Kulüp başkanı,
  - ❖ Sınıf başkanı,
  - ❖ Sıra arkadaşı
- rollerinde bulunuruz.**

Ailede,

- ❖ Çocuk,
  - ❖ Abla,
  - ❖ Kardeş
- rollerinde bulunuruz.**

Örnek 5

İlköğretim 5. sınıfta okuyan Ayşe, okulun tiyatro kulübüne oyuncu olarak katılıyor. Hafta sonları da mahallelerindeki basketbol oyun sahasında anne, baba ve kardeşiyle birlikte basketbol oynuyor.

Yukarıdaki açıklamada Ayşe'nin aşağıda verilen gruplardan hangisine katıldığı belirtilmemiştir?

- A) Okul
- B) Mahalle arkadaşlığı
- C) Aile
- D) Okul tiyatro kulübü

DPY – 2008

Çözüm

Örnek 6

Hepimiz, içinde bulunduğumuz gruplarda rolümüz gereği çeşitli hak ve sorumluluklara sahibiz.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi 5. sınıf öğrencisinin haklarından biridir?

- A) Sabah kalktığına yatağını toplaması
- B) Yatmadan önce dişlerini fırçalaması
- C) Hastanede istediği doktora muayene olabilmesi
- D) Okul bahçesinin temiz olmasına özen göstermesi

DPY – 2013

Çözüm

Spor takımında,

- ❖ Oyuncu,
  - ❖ Forvet
- rollerinde bulunuruz.**

Okul korosunda,

- ❖ Solist,
  - ❖ Koro şefi
- rollerinde bulunuruz.**

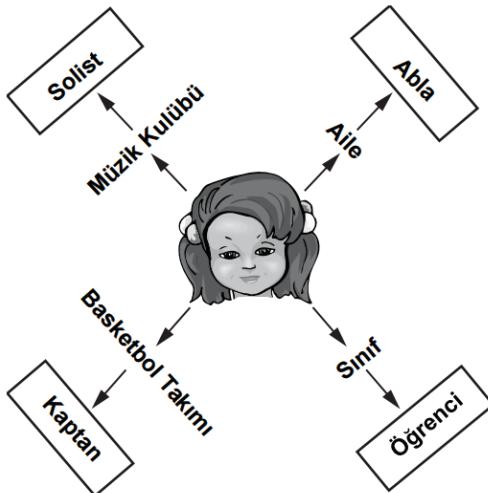
Zeynep'in içinde bulunduğu grup ve bu gruplarda üstlendiği roller

- Müzik kulübü** : Solist - Koro üyeleri içinde uyum içindedir.
- Aile** : Abla - Kardeşine örnek olur.
- Voleybol takımı** : Kaptan - Takım içinde liderlik yapar.
- Sınıf** : Öğrenci - Derslerinde başarılı olmak için çalışır.

Örnek 7

Kutucuk içinde verilenleri aşağıdakilerden hangisi ile ifade ederiz?

- A) Kalabalık
- B) Kurum
- C) Grup
- D) Rol

DPY – 2011

Çözüm

Örnek 8

Murat evli ve iki çocuk babası bir öğretmendir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi Murat'ın üstlenebileceği rollerden biri **olamaz?**

- A) Baba
- B) Eş
- C) Öğretmen
- D) Kardeş

DPY – 2012

Çözüm

1. Verilen kavramları anlamlarıyla eşleştiriniz.

Rol 1

Aile 2

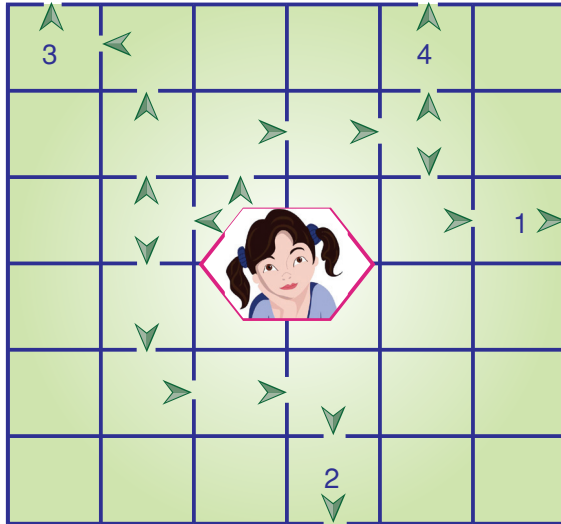
Kurum 3

a) Grup içinde yapmamız gereken görevlerdir.

b) İlk yer aldığımız gruptur.

c) Uzun süreli gruplara denir.

2. Fatma, kuruma gitmek için hangi çıkışa gitmelidir? Uygun çıkışın kutusunu ✓ sembolüyle işaretleyiniz.

1 2 3 4

**YAZILI
ÇALIŞMASI**

1. İnsanların bir arada yaşama nedenlerini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Bir birey grup oluşturur mu? Nedenlerini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ailemizde üstlendiğimiz roller hangileridir? Sıralayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Kurumlar neden uzun süreli gruplardır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Bireylerin üstlendikleri rolleri yerine getirmemesi durumunda ne gibi sorunlar meydana gelir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Grupların özelliklerini sıralayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

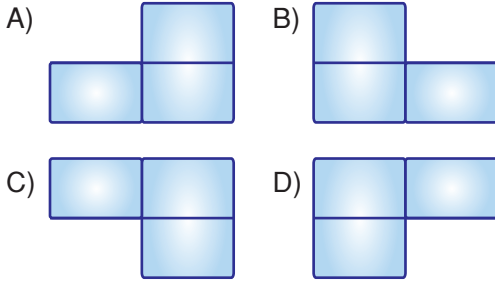
.....

.....

1.

Diyagramdan, **grup olmayan bölüm** çıkarılırsa, diyagramın yeni görünümü aşağıdakilerden hangisi gibi olur?

2.

Ortaokul 5. sınıfta okuyan Aysin, okulun tiyatro kulübüne oyuncu olarak katılıyor. Hafta sonları da mahallelerindeki basketbol sahasında anne, baba ve kardeşiyle oyun oynuyor. **Seçeneklerin hangisindeki iş birliği daha uzun sürelidir?**

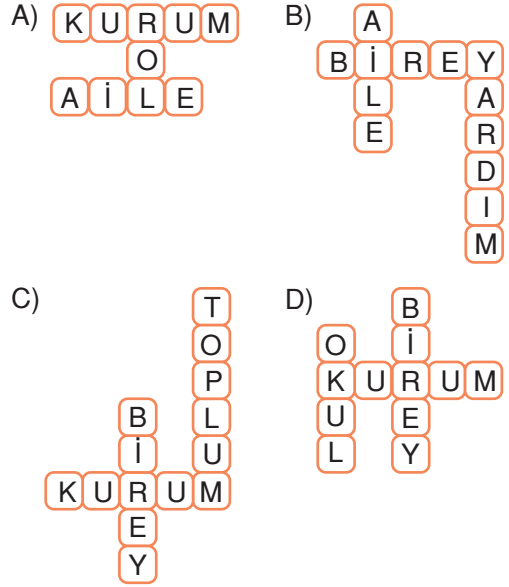

Öğretmenin sorusuna aşağıdakilerden hangisi cevap olarak verilebilir?

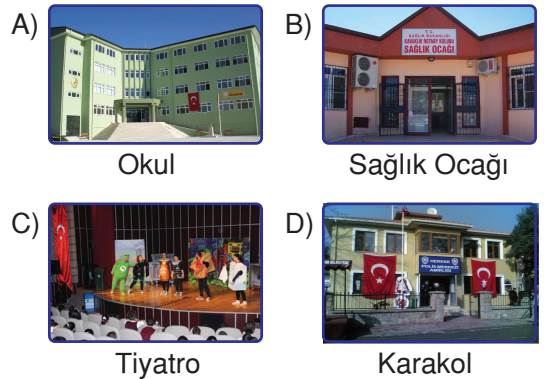
- A) Tiyatro kulübü
B) İzcilik kulübü
C) Santraç kulübü
D) Aile

3. 1. Toplumı oluşturan kişiler.
2. Uzun süreli gruplar.
3. Eğitim verilen bir yer.

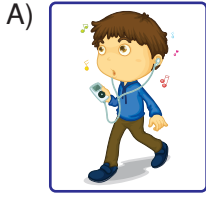
Yukarıdaki soruların cevapları ile oluşturulan bulmaca, aşağıdakilerden hangisidir?

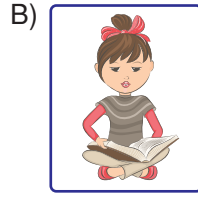
4. Aşağıdaki kurumlardan hangisi, toplumun güvenlik ihtiyacı için kurulmuştur?

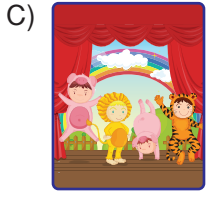
5. Aşağıdakilerden hangisi için grup çalışması gerekir?

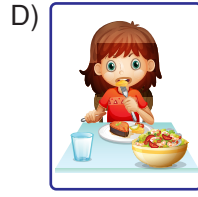
Müzik dinlemek

Kitap okumak

Tiyatro gösterisi yapmak

Yemek yemek

6. Aşağıdakilerden hangisi aile üyeleri arasında olması gereken özellikler arasında yer almaz?

- A) Yardımlaşma
C) Öfke

- B) Hoşgörü
D) İş birliği

7. ▲ Barınmak
■ Spor yapmak
● Araştırmak

Yukarıdakilerden hangisi, grupların kurulma amaçları arasında yer alır?

- A) Yalnız ▲
C) ■ ve ●

- B) ▲ ve ■
D) ▲, ■ ve ●

8. Aşağıda bazı grup isimleri ile bu gruplarda üstlendiğimiz roller verilmiştir.

	GRUP	ROL
1.	Okul	Öğrenci
2.	Aile	Abla
3.	Koro	Forvet
4.	Oyun grubu	Kaleci

Hangi seçenekte verilen eşleştirmede yanlışlık yapılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Hangi kuşun konduğu tabelada, eğitim kurumunda üstlendiğimiz rolün adı vardır?

- A)
- B)
- C)
- D)

ROLLERİMİZ / ÇOCUK HAKLARINA YOLCULUK

HAK

Bireylerin neleri yapabileceklerini gösteren kazanımlara **hak** denir.

NOT

Bireylere verilen haklar sınırsız değildir. Bireyler kendilerine verilen hakları kanunlar çerçevesinde kullanırlar.

Şimdi bireylere verilmiş haklar nelerdir? Bunlara örnekler verelim.

Ailemin geçimini sağlıyorum. Haftanın yedi günü dur durak bilmeden çalışıyorum. Evde aile bireylerinden saygı görme hakkım var.

Oyun oynamak için oyuncaklara sahip olma hakkım var.

Sağlıklı bir birey olarak gelişmem için uygun bir ortamın sağlanması hakkım var.

SORUMLULUK

Sorumluluk, bir gruba üye olan bireylerin üstlendiği rolün gereklerini yerine getirmesidir.

Şimdi bireylerin sorumlulukları nelerdir? Bunlara örnekler verelim.

Öğretmenimin verdiği ödevleri zamanında yaparım.

Çalışma odamı düzenli tutarım.

Örnek 1

Okuldan eve giderken bazı arkadaşlarımdan yedikleri bisküvi paketlerini yere attıklarını gördüm. Bunun üzerine arkadaşlarıma uygun şekilde uyararak yere attıkları çöpleri çöp kutusuna atmalarını sağladım.

Buna göre, Zeynep için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Arkadaşlarıyla arası bozulmuştur.
- B) Sorumluluklarının bilincindedir.
- C) Kişi haklarına saygı göstermemiştir.
- D) Derslerinde başarısız olmuştur.

Çözüm

Ailemize Karşı Sorumluluklarımız

- ❖ Evde, anne ve babamıza yardım etmek.
- ❖ Odamızı düzenli tutmak.
- ❖ Eve geliş saatlerine dikkat etmek.
- ❖ Evde iş bölümüne katılmak.
- ❖ Ev kurallarına uymak.

HATIRLAYALIM

Devlet, toplum ihtiyaçlarını tek başına karşılayamaz. Bu nedenle insanlar, bir araya gelerek dernek, vakıf ve sendikalar kurarlar. Bunlara **Sivil Toplum Kuruluşu** (STK) denir.

Çevreye Karşı Sorumluluklarımız

- ❖ Yerlere çöp atmamak.
- ❖ Ağaç dikme kampanyalarına katılmak.
- ❖ Çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katılmak.

Okulumuza Karşı Sorumluluklarımız

- ❖ Derslere zamanında girmek.
- ❖ Koridorlarda koşmamak.
- ❖ Okul araçlarını dikkatli kullanmak.
- ❖ Öğretmenlere saygı göstermek.

Sivil toplum kuruluşları toplumsal ihtiyaçları karşılar.

Örnek 2

Merve; ailesine, okuluna ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumludur. Üzerine düşen görev ve sorumlulukları zamanında yerine getirir.

Aşağıdakilerden hangisi Merve'nin ailesine karşı yerine getirmesi gerekli sorumluluklarından?

- A) Parkta çevredekileri rahatsız etmeden oyun oynaması
- B) Sınıfındaki eşyaları özenle kullanması
- C) Ev işlerinde annesine yardımcı olması
- D) Kimsesiz çocuklara yardım etmesi

DPY – 2015

Çözüm

Örnek 3

5/A sınıfı başkanı Yusuf, sınıf defterini ve yoklama fişini ilgili müdür yardımcısının odasından alıp sınıfa getirir.

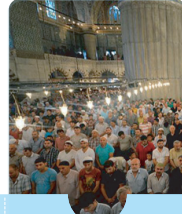
Yusuf'un bu davranışını, aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ilişkilendirebiliriz?

- A) Rol
- B) Hak
- C) Grup
- D) Kurum

DPY – 2014

Çözüm

BAŞLICA HAKLARIMIZ

Yaşama
HakkıMülkiyet
HakkıYerleşme
HürriyetiKonut Edinme
HakkıHak Arama
HürriyetiSeyahat
HürriyetiÇalışma
HakkıDin ve Vicdan
HürriyetiKişi Hürriyeti
ve GüvenliğiEğitim
HakkıBilim ve
Sanat
HürriyetiDüşünce ve
Kanaat
Hürriyeti

Örnek 4

Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

Aşağıdakilerden hangisi bu hakkımızın bize yüklediği sorumluluklardan biridir?

- A) Kişisel eşyalarımızı korumak
- B) Tehlikelerden kaçınmak
- C) Doğal güzellikleri korumak
- D) Sosyal etkinliklerde bulunmak

DPY – 2009

Çözüm

Örnek 5

Aşağıdaki haklardan hangisine sahip olmak, diğer haklardan yararlanabilmenin ön koşulunu oluşturur?

- A) Yaşama hakkı
- B) Seçme hakkı
- C) Eğitim hakkı
- D) Dilekçe hakkı

DPY – 2011

Çözüm

Örnek 6

“Öğretmenimiz bir konu belirleyerek sınıfta tartışılmasını istedi. Konu ile ilgili düşüncesini paylaşmak isteyen bütün arkadaşlarımıza söz hakkı tanıdı.”

Buna göre öğretmen, aşağıdaki çocuk haklarından hangisinin kullanılmasına ortam hazırlamıştır?

- A) Eğitim
- B) Yaşama
- C) Dernek kurma
- D) İfade özgürlüğü

DPY – 2014

Çözüm

Her birey 18 yaşına kadar çocuk kabul edilir. (İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesi)

- ❖ Bu sözleşme 20 Kasım 1989'da 191 ülke tarafından kabul edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 1990 yılında imzalamıştır.
- ❖ Türkiye'de çocuk haklarını korumak için Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. Dünya genelinde ise UNICEF kurulmuştur.

UNICEF

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 1954 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından çocuk haklarının korunması adına tanıtım ve mücadele yapmak, çocukların temel gereksinimlerinin karşılanmasına yardımcı olmak ve çocukların potansiyellerini eksiksiz biçimde gerçekleştirmek için kurulmuştur.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Bazı Maddeleri

Madde 1	Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre, daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.
Madde 6	Taraf devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder.
Madde 13	Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir.
Madde 14	Taraf devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.
Madde 28	Taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler.

Örnek 7

Madde 32: Çocuk işçiliği

Hükümet sizi, sağlık veya gelişiminiz için zararlı nitelikte, eğitiminizi engelleyen veya başka insanların sizi sömürmelerine neden olan işlerden korumalıdır.

Aşağıdakilerden hangisi Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin verilen maddesine uygun bir yaklaşımdır?

- Çocukların vasıfsız işlerde çalıştırılmaları uygundur.
- Çocuklar da yetişkinlerin aldıkları ücret kadar ücret almalıdırlar.
- Eğitimlerine devam ettikleri sürece çocukların çalıştırılmaları normaldir.
- Çocukların ne şekilde olursa olsun çalıştırılmaları doğru değildir.

DPY – 2015

Çözüm